

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

СРЕДЊИ ВЕК



Марко Поповић

# ВЛАДАРСКИ И ВЛАСТЕОСКИ ДВОР У СРЕДЊЕМ ВЕКУ



Креативни центар

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

СРЕДЊИ ВЕК



Марко Поповић

# ВЛАДАРСКИ И ВЛАСТЕОСКИ ДВОР У СРЕДЊЕМ ВЕКУ



Креативни центар



# Двор – дом владара

Средњовековни двор као позорница различитих догађаја и место с којег се владало одувек је пленио машту знатижељника. О животу на двору казују многе бајке и испредају се легенде о тајанственим одајама, скривеном благу или заверама. Али многа збивања, велике љубави или пресудне битке готово по правилу су идеализовани и далеко су од стварности. Тек детаљнијим проучавањем можемо сазнати како су стварно изгледали дворови у српским средњовековним земљама, где су се налазили и како се у њима живело.

◀ Једна од одаја у двору, детаљ минијатуре, почетак XV века

## ОПОНАШАЊЕ УЗОРА

Изјед и уређење владарској двора омонашали су обласни господар и истакнуће велможе, који су ојей служили као узор осталој властели, ше су касније и домови имућних грађана били слични дворовима.

Двор средњовековног владара пре свега је резиденција – место где се живи и одакле се влада. Такође, под појмом двора не подразумевају се само места на којима борави владар или властелин већ су то и боравишта црквених великодостојника.



Деспој Бурђе Бранковић примио је у августу 1435. године у престоној дворани медеревској замка изасланике Млешачке рејублике.



Појам двора не односи се само на палату у којој је владар или властелин живео већ означава и институцију која управља државом, тј. самог владара и његову пратњу.

◀ Ушврћени двор, дејшаљ минијатури из Часловца војводе од Берија, почетак XV века

Средњовековни двор био је и важно културно средиште, у које су стизали утицаји из знаменитих центара оновремене Европе. Упознавање са амбијентом у којем делују владар и они који га окружују омогућава боље разумевање живота средњовековног друштва.



Сребрна чаша, прва половина XV века ▶

◀ Бронзани аван са шучком, почетак XV века



Средњовековни двор је велика и разграната кућа, у којој је боравила породица, али и бројно особље, које је обављало различите послове. Дворане, у првобитном смислу те речи, чинили су сви они који су ту живели и радили. Највише је било особља задуженог за физичке послове и опслуживање владарске породице.

Дворска здања подизали су владари и властела. Остало је забележено да је Стефан Немања, када му се родио најмлађи син Растко – свети Сава – наредио да се подигну посебне *палате* за његово пребивање.

„Господин цар кад има да жени сина или да крсти и буде му *пошребно* градишти двор или куће, да свако *помотне*, мали и велики (властелин).“

Законик цара Стефана Душана

На двору су боравили и они с јавним функцијама – писар дворске канцеларије, личност задужена за бригу о владаревој благајни, заповедник дворске страже, дворски судија и други. Поред сталних, двор је имао и своје повремене становнике – то су били они који су ту долазили да обаве неки посао.

Млади људи из властеоских породица који су чинили владареву свиту долазили су на двор да би ту учили правила понашања и све оно што је потребно за живот племића. Млади властеличићи примани су на двор по посебној препоруци. Према *Законику цара Душана*, за њихово понашање одговарали су они који су их препоручили. Они су били и дужни да надокнаде штету коју би направили неки од тих младих племића.

Млада властела у *прашњи* владара, дејшаљ фреске из Пећке *паштријаршије*, око 1345 ▶





# Више дворова једног владара

Владар, нарочито у ранијим раздобљима средњег века, није боравио стално на једном месту и у истој резиденцији. Природа обавеза присиљавала га је на путовања, посебно у летњим месецима. На основу праћења његовог кретања и раздаљина које су прелажене могло би се закључити да је владар водио напоран живот и да је често

## ПРВО ИМЕ ДРЖАВЕ

После првој краљевској крунисања Стефана Немањића у Расу 1217. године, српска држава стекла је име Краљевина Рашке – Regnum Rasciae – ио којим је била позната у заједници европских земаља. У складу с тим, српски владар називан је краљем Рашке (rex Rascie) или краљем Србије (rex Servie).

био у покрету. Због тога су у више места постојали дворови у којима је владар боравио онолико колико је било потребно да се обаве послови.

Владар је морао да обилази области којима је владао и да буде присутан међу својим поданицима. Од њега се

очекивало да суди и преговара, држи у покорности властелу и предводи војску

у ратним походима.

Владар је редовно обилазио и сопствене поседе, где су се налазиле залихе хране неопходне за издржавање двора, а њих је требало равномерно трошити.

Владар на трону, детаљ фреске из Ариља, око 1296. године



На путовањима владара је пратила дворска канцеларија, па је могао да на разним местима издаје повеље, суди и прима стране посланике. Услед тих честих сеоба, нарочито у ранијим раздобљима средњег века, тешко је издвојити главни двор међу мноштвом других који су само повремено коришћени и који су били више или мање опремљени за боравак господара. У главној резиденцији, која се по значају разликовала од других повремених дворова, чувана је краљевска круна, ту се налазио владарски престо, а вероватно и ризница.

Владар судија, детаљ фреске из Пећке патријаршије, прва половина XIV века



Престоница се обично замишља као град у којем се налази двор. Такав је био Константинопољ (данас Истанбул), где су столовали византијски цареви, а слично је било и у неким другим европским земљама.

◀ *Текфур сарај, део царске палате у Цариграду, почетак XIV века*

У граду Константинопољу византијски цареви боравили су у Влахернској палати – комплексу луксузних здања украшених златом и мозаицима. Постојала је и Велика палата, старија царска резиденција, која је са катедралом Свете Софије и патријаршијским двором представљала средиште духовне и световне власти царства.

У средњовековној Србији, која дуго није имала праве градове, сâм главни владарски двор је имао значење *својног места*, то јест престонице. Средиште државе Стефана Немање и његових наследника током готово читавог XIII века није се налазило у граду или у тврђави Рас, већ на више места, у разним дворовима у истоименој области.



*Тврђава Рас почетком XIII века, замишљени изглед*

### ПРВА ПРЕСТОНИЦА

*У време образовања државе Немањића, у другој половини XII века, српско државно средиште налазило се код данашње Нове Пазаре, где је уз Петрову цркву столовао рашки епископ.*





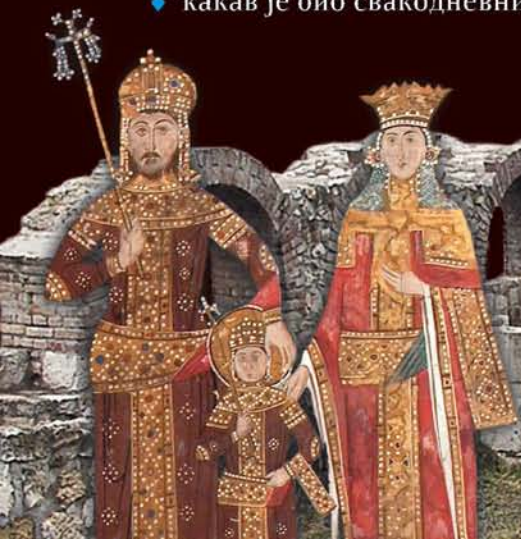
Едиција **ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО** говори о свакодневном животу људи од праисторије до данас на подручју средишњег Балкана, на којем се током времена уобличавала модерна Србија. Текстови врских стручњака, раскошне илустрације, благо музејских збирки и архива, као и резултати археолошких истраживања, откривају узбудљиву прошлост, пуну нових, непознатих детаља.

## ВЛАДАРСКИ И ВЛАСТЕОСКИ ДВОР У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Сазнајте како су живели владар и дворани на средњовековном двору!

И још нешто:

- ◆ где су се налазили дворови српских владара
- ◆ ко је све чинио владареву свиту
- ◆ како су владари дочекивали високе госте
- ◆ у каквим су постељама спавали владари
- ◆ какво је оружје коришћено на витешким турнирима
- ◆ какав је био свакодневни живот цара Душана.



ISBN 978-86-7781-815-9



[www.kreativnicentar.rs](http://www.kreativnicentar.rs)